

Guldbog Oldtidskundskab C
Copyright © 2017 af Mira Backes og Christian Bøgelund.

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller elektronisk gengivelse af denne bog eller dele heraf er uden forfatternes skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Printet i Danmark af LaserTryk.

ISBN: 978-87-998887-8-8

Midas Bøger IVS
Mail: Christian@guldbog.dk
Telefon: 6078 7929

Indholdsfortegnelse

Forord	4
Den græske mytologi	9
Historieskrivning	18
Drama	28
Demokrati	37
Filosofi	40
Kunst	45
Eksamen	67
Stikordsregister	69
Noteskrivning	72

Forord

Baggrunden for denne Guldbog-serie og også denne bog kan bedst beskrives ved hjælp af en historie.

Midt i 2.G havde jeg (Christian) lige fået en ny kemilærer. Lad os kalde hende Anna. Anna var en kvinde, der, for at sige det mildt, havde styr på tingene. Når man havde Anna, skulle man være klar og præcis, og undskyldninger var for hende en by i Rusland. Da hun lige havde fået os som elever, følte Anna ikke, at hun kunne bedømme os på vores indsats i timerne. Derfor valgte Anna at bruge en test, til at give karakterer ud fra.

Det passede så perfekt med, at den test var min suverænt dårligste i løbet af året. For at gøre en lang historie kort endte der med at stå et stort, fedt 4-tal som min 2. standpunkt-skarakter. (Dette var mit første 4-tal nogensinde i standpunkt-skarakter, så jeg var mildest talt frustreret).

Jeg bestemte mig derfor for at arbejde hårdt for at få mit 4-tal til at forvandle sig til et tocifret tal. Da jeg ikke selv kendte magiske tricks eller voodoo-kunstnere, blev min løsning at læse hele min kemibog (200 sider) igennem (også det, vi endnu ikke var nået til i klassen) og lave samtlige opgaver. Ved bogens afslutning havde jeg 30 siders noter, der beskrev bogens hovedpointer, definitioner og sammenhænge.

Da jeg sad med word-dokumentet efter timevis af læsning og kunne ånde lettet op, tænkte jeg: "Hvad nu hvis jeg fra starten bare havde kunnet læse de 20 sider og fået alt den viden, jeg lige har tilegnet mig så meget lettere?" Og så begyndte jeg at tænke på alle de andre ting, jeg kunne have brugt min tid på i stedet for kemi-læsning.

Resultatet af mine og min medforfatter Miras noter og viden samt diverse fagbøger blev bogen "Guldbog Kemi C". Karakteren jeg afsluttede kemi på C-niveau var 12.

Denne rejse, der resulterede i Guldbog Kemi C fik os til at indse noget: Udfordringen lå ikke kun i kemi på C-niveau, men generelt på obligatoriske C-niveaufag. Bøgerne er nemlig skrevet af lærere der er fagligt dygtige og solide, men ikke altid kan formidle deres viden klart til elever. Derfor har vi sat os målet at skrive en bog per C-niveaufag, så gymnasieelever kan bruge deres tid på det, de er passionerede omkring, hvad end det er samfunds-fag A, Biologi A eller at spille fodbold.

OBS: Det kan ske, at dit gymnasium har andet supplerende stof (som dog kun udgør 10% af undervisningen), men vi har bestræbt os på at nå så vidt omkring som muligt uden at gå på kompromis med længden på bogen. Da Oldtidskundskab er et meget bredt fag er der sandsynlighed for at din lærer vil anvende nogle tekster og perspektiveringer som vi ikke har taget med.

Du kan derfor skrive noter bagerst i bogen, så du kan sikre dig, at du har alt det, du skal bruge, som din lærer fremhæver som vigtige til din undervisning og eksamen.

For en god ordens skyld: Eksamen er dit ansvar og Guldbogen er din hjælp. Vi kan naturligvis ikke holdes ansvarlige for de karakterer, du får.

Hvis du finder ting, du synes bør indsættes og/eller ændres, må du meget gerne skrive til info@guldbog.dk.

Vi håber, at du får glæde af bogen!

Vi ønsker god læse- og læringslyst
- Mira og Christian

Hvad du skal kunne på C-niveau

Undervisningsministeriet har opstillet en række krav, elever bliver bedømt på baggrund af.

Hvad undervisningsministeriet skriver:

Faglige mål

Eleverne skal kunne:

- analysere og fortolke oversatte græske og romerske tekster og græske monumenter både i deres antikke kontekst og i deres betydning for senere europæisk kultur
- identificere, forklare og forholde sig til væsentlige begreber og tanker i de behandlede tekster
- vise, hvorledes antikken har betydning i senere europæisk kultur
- nuancere, perspektivere og uddybe moderne problemstillinger gennem læsning af antikke tekster
- demonstrere viden om fagets identitet og metoder.

Kernestoffet er:

- oversatte tekster fra den græske og romerske oldtid. Hovedvægten lægges på Grækenland i klassisk tid, dog således at både Homer og romersk litteratur skal indgå
- arkitektur eller kunst fra den græsk-romerske oldtid
- væsentlige sider af antikkens historie, filosofi, samfund og kultur
- antikkens kulturelle betydning, historisk og aktuelt.

Kernestof

Indenfor oldtidskundskaben betegner man kernestoffet som De Fem Søjler. Metaforen beskriver de grundtyper af opgaver man beskæftiger sig med i løbet af skoleåret.

- Oversatte tekster fra den græske og romerske oldtid.

Hovedvægten lægges på Grækenland i klassisk tid, dog således at både Homer og romersk litteratur skal indgå

- Arkitektur, skulptur eller maleri fra den græsk-romerske oldtid

- Væsentlige sider af antikkens historie, filosofi, samfund og kultur

- Antikkens kulturelle betydning, historisk og aktuelt.

- Egentligt er de to sidste søjler valgfrie tekster men ofte vil de inddrage emner som de to punkter ovenover.

Hvad det betyder

Når du afslutter Oldtidskundskab på C-niveau skal du igennem både diverse antikke men også nogle moderne tekster. Målet er at opnå en god forståelse for tankegangen og kulturen i antikken samtidigt med at kunne se dens indflydelse på samtiden. Underviseren vil også gennemgå en af de tre forløb arkitektur, (vase)maleri eller skulpturer. I bogen har vi samlet hvert forløb for sig selv, således at det er nemt at få et overblik.

10 Gyldne bud

Hvis du kun skulle vide 10 ting om Oldtidskundskab på C-niveau, skulle det være...

1. Forskellen på en basistekst og en perspektiverende tekst.
2. Hvem titanerne og guderne er.
3. At Homer ikke skrev sine historier men fortalte dem via mundtlig tradition
4. Det græske teater kan deles op i tre kategorier; Drama, Tragedie og Satyrspil.
5. Epitheton ornans er et smykkende adjektiv.
6. Katharsis er den sjælelige renselse som opnås ved en god fortælling.
7. Platon var Sokrates' elev og de fleste tekster vi kender om Sokrates er nedskrevet af Platon.
8. Forskellen på Dorisk, Ionisk og korintisk stil er.
9. Hvad klassicismen er.
10. At det antikke Athen havde direkte demokrati

Hvad er oldtidskundskab

Oldtidskundskab beskæftiger sig primært med antikken. Formålet er at skabe en forståelse for hvordan antikken skaber grundlag for meget af den vestlige kultur. Der optræder både basistekster som er taget fra antikken men også perspektiverende tekster som skal vise antikkens præg på senere tider. Alt i alt skal oldtidskundskab altså formidle de værdier, stiltræk og kulturen som antikken har viderebragt til nutiden.

Tekster

En af de primære elementer af oldtidskundskab er analysen af tekster. Der findes to typer af tekster.

Basistekst

Den tekst man oftest vil støde på i løbet af oldtidskundskab er en basistekst. En basistekst er en tekst taget fra oldtiden. Teksten vil ofte kunne stå for sig selv og bliver læst i original tilstand (dog oversat). Der er ikke løbende fortolkninger i teksten, og det er op til eleven og klassen at tolke på teksten selv.

Perspektiverende tekst

Den perspektiverende tekst skal gøre det muligt at se antikkens indflydelse i nyere sammenhæng. Teksterne kan spænde vidt fra Shakespeare, statuer og avisartikler til helt moderne sange. Ved læsningen af den perspektiverende tekst er det vigtigt, at du kan finde sammenhængen til antikken.

Den græske mytologi

I mange tekster fra oldtiden optræder de græske guder. Det er derfor en stor del af oldtidskundskab at vide noget om gudeverdenen. Denne sektion indeholder de vigtigste guder og titaner som optræder i antikke tekster. Husk at dette skal bruges som opslagsværk eller baggrundsviden i din undervisning eller eksamen.

Kaos

Kaos beskriver den tilstand verden var i, da der ingenting var. Ifølge græsk mytologi er verden her uden form og egenskaber.

Gaia og Ûranos

Fra Kaos opstod to skabninger Gaia og Ûranos. Gaia udgør jorden mens Ûranos symboliserer himlen. De to skabninger fik 12 børn, som tilsammen kaldes titanerne. Titanerne var stridslystne skabninger og Gaia beskyttede dem derfor fra deres far Ûranos, som ville skade dem.

Titanerne

Titanerne betegnes som voldsomme naturkræfter. De er kaotiske og farlige.

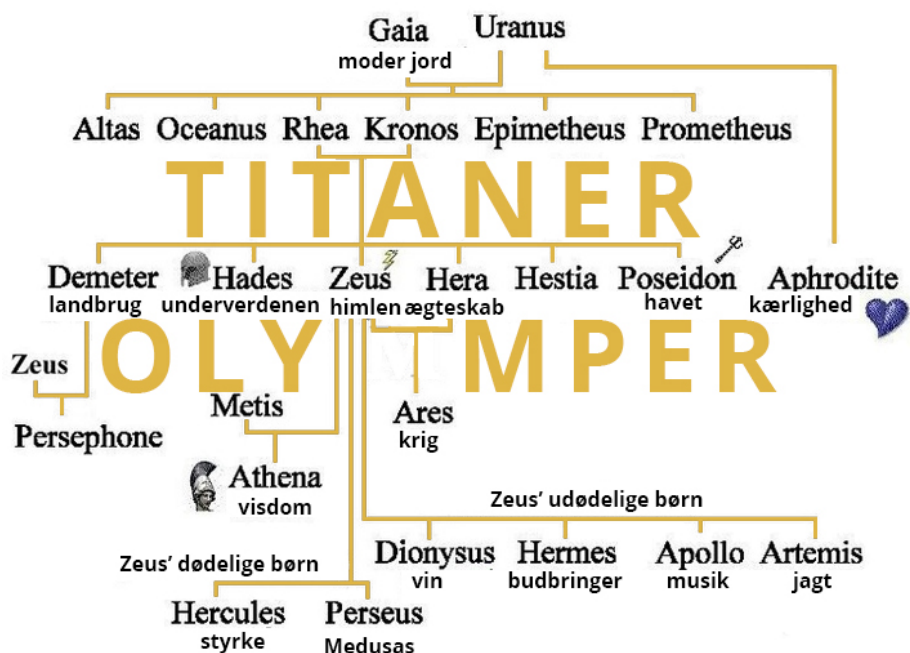
Blandt de mest kendte titaner er Rhea og Kronos som føder det som typisk anses som de olympiske guder. Kronos vil gerne spise sine børn, da han ved at de vil gøre opgør mod ham men dette giver bagslag. Dette fører til at nogle af titanerne i tidernes morgen bliver gjort til slaver af deres børn, guderne.

Kronos

Kronos er lederne blandt titanerne og han kastrerer sin far Ûranos. Kronos frygter at hans egne børn skal gøre det samme, og han spiser derfor de første af de børn han får med Rhea. Rhea formår dog at skjule barnet Zeus og Zeus dræber til sidst Kronos. Ved at dræbe Kronos befrier Zeus sine to brødre og tre søstre.

Rhea

Rhea er Kronos' søster og de får børnene: Zeus, Hades, Poseidon, Hestia, Hera og Demeter. Rhea beskytter børnene fra Kronos.

De græske guder

De græske guder er efterkommere af titanerne og pr. definition er der 12 olympiske guder, hvoraf 5 af dem er Kronos' og Rheas børn. De andre er Athene, Apollo, Artemis, Ares, Afrodite, Hefaistos og Hermes. Bemærk at Hades ikke anses som en olympisk gud fordi han mest opholder sig i Hades.

Zeus

Zeus anses som den øverste gud og kaldes den ukronede konge af Olympen. Zeus er den første af gudeslægten. Zeus, har ofte gang i affærer med forskellige kvinder og er kendt for at forvandle sig for at få sin vilje med disse. Han skændes derfor ofte med sin kone Hera.

Hera

Hera er Zeus' kone og er gudinde for ægteskabet. Hera bliver ofte skildret som stridslysten, men samtidigt er hun også meget listig. Typiske kendetegn for Hera er granatæblet, påfuglen og i nogle tilfælde scepter og krone.

Poseidon

Poseidon er bror til Zeus og Hades. Han hersker over havet og er dermed den vigtigste gud for søfarten og har en indre vildskab i sig. Poseidon bliver ofte fremstillet med en trefork i hånden.

Hades

Hades er bror til Poseidon og Zeus. Hades er gud for døden og skal vogte over dødsriget hvilket også kaldes Hades. Hades vises ofte med sin trehovedede hund Cerberus, som hjælper med at holde de døde på plads. Hades anses ikke som en af de 12 olympiske guder, da han sjældent befinder sig på Olympen.

Athene

Athene er Zeus' barn og gudinde for klogskab og kampstrategi. Athene er skytsgudinde for byen Athen og optræder ofte i de græske eposser. Athenes kendetegn er en hjelm, spyd og skjold og til tider en ugle.

Afrodite

Afrodite er gudinde for kærlighed og i nogle tilfælde skønhed. Hun er egentligt gift med Hefaistos men er ham utro med flere forskellige mænd - især krigsguden Ares fanger hendes opmærksomhed.

Guldkorn: Afrodite

Der hersker uenighed om hvorvidt Afrodite er en titan eller en gud. Ifølge nogle beretninger opstod Afrodite fra det havskum, der fremkom da Kronos kastede Æranos lem i havet, derved ville hun være en titan. Hun bliver dog oftest betragtet som gudinde.

Demeter

Demeter er gudinde for høst og i særdeleshed den tørre høst, som korn og frugt. Som denne har hun en meget central rolle da landbrug var meget vigtigt i især feudalsamfundet. Demeter har en smuk datter ved navn Kore.

Hestia

Hestia er gudinde for hjemmet og arnen. Hun er en af de 12 oprindelige guder. Hestia er en vigtig gudinde i den græske dagligdag da familien spiller så central en rolle.

Artemis

Artemis er gudinde for vildskab og jagten. Hun vises ofte med en bue og til tider også med kronvildt.

Apollon

Apollon er gud for mange ting. Blandt hans områder hører musik men også sandhed og profetier. Apollon har derfor også et orakel i Delfi som igennem ham kan fortælle profetier. Oraklet i Delfi indgår i mange myter og legender og ses som det vigtigste orakel hvis ord er lov.

Hermes

Hermes betegnes som gudernes sendebud. Hermes er kløgtig og bliver derfor også til tider ses som tyvenes og købmændenes skytsgud. Hermes bliver ofte portrætteret med en stav og bevingede sko.

Ares

Ares er krigsguden. Selvom Athene også har en rolle inden for krigsførelse er der en stor forskel på dem. Mens Athene er kløgtig på felten repræsenterer Ares den rene vildskab og råstyrke. I myter er han ofte temperamentsfuld.

Hefaistos

Hefaistos er smedenes gud. Han bliver ofte omtalt som meget grim og en krøbling. Hefaistos er gift med Athene som dog ofte er ham utro.

Fabelvæsner

Der forekommer forskellige fabelvæsener i den græske mytologi, her er et udpluk af disse. Fabelvæsenerne optræder af og til i myter og de har ofte at gøre med lyst og at bringe folk i fordærv og henvende sig til det dyriske i mennesket.

Nymfer

Nymfer er drilske kvindelige naturvæsner. De er oftest smukke og er kendt for at synge og danse i deres territorium. Til tider kan deres drillerier blive ondsindede, og de er kendte for at lokke mænd i fælder. Der optræder primært tre typer nymfer i den græske mytologi:

- Najader(vandnymfer)
- Dryader(trænymfer)
- Oreader(bjergnymfer)

Nymferne opholder sig indenfor deres givne naturområder og ofte afspejles deres sind i deres geografiske område.

Kentaurerne

Kentaurerne har menneskelige overkroppe, mens alt fra hoften er ligesom hos en hest. Kentaurerne er kendt for deres lyst og vildskab, og det er kun få undtagelser på dette i mytologien.

Satyrerne

Satyrene er halv mænd og halv geder. Ligesom Kentaurerne er de meget lystdrevne, dog er de ikke på samme måde voldsomme, de er nemlig fysisk mindre. En af de kendteste satyrer er pan

Mytiske personligheder

Charon

Charon, nogle gange skrevet Karon, betegner færgemanden i Hades. Han beskrives oftest som en gammel, bitter mand. Han tager imod penge for at sejle folk over floden Styx der fører til Hades.

Kerberos

Kerberos er den trehovede hund der bevogter Hades. Han sikrer at ingen døde kommer væk fra Hades og samtidigt at kun de døde kommer ind.

Muserne

De ni muser er døtre af Zeus og Mnemosyne. De repræsenterer forskellige kunstarter og har således hver fået tildelt en. Muserne optræder af og til i myter og bliver ofte lovprist i fortællinger.

De 9 muser

Medusa

Medusa er en af de tre gorgoner. Hun har hår, der består af slanger. Alle tre gorgoner siges at være så grimme at enhver der ser dem bliver forvandlet til sten.

Guldkorn: Medusa

I nogle versioner af myten om Medusa er hun ikke født som gorgon. Medusa bliver en dag overfaldet af Poseidon i en af Athenes templer og voldtaget. Da Athene ser at dette sker i hendes tempel bliver hun vred og forvandler Medusa til en utrolig grim kvinde med slangehår.

Begreber

Olympen

Olympen er et bjerg i Grækenland som er gudernes hjemsted. De dødelige har ingen adgang til Olympen.

Hades

Hades betegner underverden. Her bliver alle sjæle transporteret hen og sejlet over floden Styx. Færgemanden kaldes Charon og man skal betale ham for at sikre en sikker tur til Hades. Det var derfor almen tradition at lægge mønter i munden på den døde.

Tartaros

Tartaros er det sted i Hades hvor de værste antagonister i den græske mytologi ender. En del af Titanerne er fanget derinde til evig tid.

Elysion

Elysion betegner det fredede sted, som heltene kom til efter deres "død". Heltene, der befinder sig i Elysion er ikke døde, men fortsætter i stedet deres liv på en mere behagelig måde efter mange års slid. Elysion er også et sted i Hades.

Eros

Eros er den jordiske og romantiske kærlighed.

Hybris

Hybris betyder, at man ikke holder sit løfte til guderne eller på anden måde negligerer dem. Dette er et af de største synder man kan begå i antikken og er ofte skyld i konflikten i myterne.

Nemesis

Den straf, man får efter at have begået hybris. Straffen er ofte hård og kan forfølge synderen og synderens fremtidige generationer.

Do ut des

Når man gør noget for guderne, med håbet om at de gengælder med velvilje. Det kan oversættes til "Jeg giver, så du giver mig".

Até

En gudinde eller kraft, der forstyrrer fornuften og leder mennesket til at begå hybris eller ikke behandle naturen med respekt.

Dike

Er gudernes retfærdighed. Bliver ofte set som en gudinde, men kan også ses som retfærdighed i bredere forstand.

Agape

Er den ikke-seksuelle kærlighed. Det bliver også set som den kærlighed der ikke er selvcentreret og i nogle tilfælde åndelig kærlighed.

Husker du?

- Forskellen på Titaner og Guder?
- Hvem der er Kronos' og Rheas børn?
- Hvad hybris og Nemesis er?
- Hvad do ut des betyder

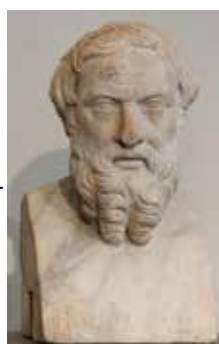
Historieskrivning

Før historieskrivningen for alvor begyndte, blev det meste overleveret mundtligt. De tre første mest kendte historieskriverer er Herodot, Thukydide og Xenofon. Deres værker danner grundlaget for den historiske viden man har om det antikke Grækenland.

Historikere

Herodot

Herodot (ca. 480-420 f.v.t) bliver også kaldt historiens fader. Han beskæftigede sig primært med perserkrigene, både fra et historisk men også et kulturhistorisk perspektiv. Herodot rejste vidt omkring og hans historiske skildringer er derfor præget af en stor viden om samtiden. Samtidigt spiller religion og skæbne en meget stor rolle hos Herodot.

Thukydide

Thukydide (460-400 f.v.t.) var strateg og besluttede sig efter et eksil at skrive om de Peloponnesiske krige. Thukydides skrivestil er meget nøgtern og i højere grad end Herodot forsøger han at være objektiv. Han gør ikke brug af skæbne og mythologie i hans fortællinger. Thukydide fokuserede primært på de peloponnesiske krige og tiden omkring, hvilket gjorde ham i stand til at skrive mere detaljeret og hans historiske udredninger bliver anset som velfunderet.

Xenofon

Xenofon(425-354 f.v.t) var officer i den peloponnesiske krig. Xenofons værker er i samme grad som Thukydids værker præget af nøgternhed. Samtidigt var Xenofon meget optaget af filosofien og var i stærk kritik af den Athenske demokrati. Hans værker omfatter derfor et bredt spænd fra politiske tekster til filosofiske erindringer.

Polybios/Polyb

Polybios (200-118 f.v.t) skrev primært om de puniske krige. Polybios' værker indeholder både historiske skildringer men også analyser af det athenske styresystem og hans værker gav derfor inspiration til andre politiske forfattere som Machiavelli.

Analyse af historiske værker

Når man læser basistekster kan man bruge disse værktøjer:

Autopsi

Autopsi kan oversættes til selvsyn og betyder at historikeren selv har været til stede og har set noget af det, han beretter om. Herodot kan siges at have anvendt denne metode, da han var rundt omkring og rejse og derved fik et dybere indblik i den krig han fortalte om.

Kildekritik

En kildekritisk tilgang sætter spørgsmålstejn bag afsenderen og dennes motiver. Tekstens objektivitet italesættes altså.

Hermeneutik

Ifølge den hermeneutiske metode er det altid relevant at se på samtiden, da et tekststykke er et produkt af denne. Stykket og samtiden påvirker altså hinanden ifølge hermeneutikken.

Diakron komparativ analyse

I modsætning til den hermeneutiske metode sammenligner man i den diakrone analyse basis teksten med en perspektiverende tekst fra en anden tid. Her undersøger man især hvordan antikken har haft indflydelse på de moderne værker. Et eksempel på dette i en historisk tekst sammenhæng kunne være mellem Polybios og Machiavelli.

Epos og Helte

En længere fortællingen om en helt kaldes et epos. I undervisningen vil der hyppigt blive draget parallel mellem moderne fortællinger og de antikke tekster, som har haft en effekt på dem.

Epos forfattere

Homer

Om Homer var en reel person er ikke sikkert, men Herodot nævner ham som ophavsmand til blandt andet værkerne Iliaden og Odysseen. Som skaberen af disse værker anses han som en af de største episke fortællere.

Homer har ikke skrevet digtene, men er den første der har fortalt dem mundtligt. Homers værker har nogle typiske karakteristika som den homeriske lignelse og heksametret (Se begrebsliste). Disse virkemidler har deres oprindelse i den mundtlige tradition som Homer er del af.

Hesiod

Det antages at Hesiod har skrevet mange tekster, men kun få er bevaret. Hesiod står i samme tradition som Homer og benytter

sig således af værktøjer som heksametret. Blandt hans mest berømte værker findes Theogonien og Verdensaldermyten.

Apollonios Rhodios

Apollonios(ca midt 200-t. f.v.t). skrev en del mindre digte, men det han er kendt for, er epossen Argonautertogtet. Hovedkaraktererne er dog i hans værker lidt mere menneskelige end Homer eller Hesiod.

Vergil

Vergil (70-19 f.v.t.) var romer og meget kendt i sin egen samtid. Vergil var kendt som digter, men en af hans mest kendte værker er Æneiden. Æneiden er ifølge Vergil ikke færdiggjort, da han døde før han var færdig, men den fremstår som fuldkomment værk.

Epos

Herunder har vi samlet nogle af de vigtigste eposser.

Iliaden

Iliaden er et epos som tilskrives Homer. Epossen handler om kampen mellem trojanerne og grækerne og foregår både på Olympen og nede på jorden.

Handling

Iliaden handler om Achilleus' vrede (Ménis). Det sidste år i kampen om Troja indrammer epossens handling. Grækeren Achilleus kommer i strid med Argamenom som er hans øverstkommanderende. Achilleus trækker sig ud af kampen og hans landskammerater, grækerne, klarer slaget værre. Derfor beslutter Achilleus' bedste ven Patroklos at slutte sig til kampen og bliver dræbt af Hektor, som er søn af Trojas konge, Priamos.

Achilleus bliver rasende og dræber Hektor ved hjælp af guden Athene. Achilleus mishandler Hektors lig i sin vrede. Priamos sniger sig derfor ind i grækernes lejer om natten og beder Achilleus om Hektors lig. Achilleus er rørt over Priamos mod og giver derfor Hektors lig til Priamos. Da Hektor begravnes forsvinder Achilleus vrede og Iliaden slutter.

Odysseen

Odysseen siges at være Homers andet store værk og foregår 10 år efter Iliaden. Odysseen handler om Odysseus rejse hjem til sin kone Penelopeia.

Handling

Manden Odysseus er endelig færdig med at kæmpe i den Trojanske krig og ønsker derfor at rejse hjemad. Han møder mange forhindringer på sin vej, da han slår en af Poseidons menneske-spisende børn ihjel. Poseidon hævner sig ved at forsinke Odysseus og han må med både mod, snilde og guden Athenes hjælp befri sig fra havgudens vrede. Hjemme venter hans kone Penelopeia, som efter de tyve år Odysseus har været væk, er omgivet af bejlere. Odysseus formår at dræbe bejlerne og overbevise hans kone om at han er ægte.

Argonautertogtet

Argonautertogtet er det eneste hellenistiske epos og er dermed historisk interessant. Eposet har meget realistiske karakterer og især den kvindelige hovedfigur, Medea, er meget kompleks. Guderne spiller ligesom i Odysseen en mindre rolle. Historien minder generelt meget om Odysseen.

Handling

Den unge Jason opfordres af hans onkel Pelias til at finde det gyldne skind. At få fat på skindet er noget nær umuligt, men hvis Jason gør det, lover Pelias ham kongemagten. Jason

drager ud mod Kolchis og får hjælp af en flok af en række græske helte, som samlet kalder sig argonauterne.

På rejsen derhen møder de mange farer og Jason mister også nogle af sine mænd. I Kolchis får guderne troldkvinden Medea til at forelske sig i Jason og hun hjælper ham. Med Medeas trolddom kan Jason klare opgaverne, får fat i det gyldne skind. Argonauterne og Medea flygter mod Korinth.

Æneiden

Æneiden er et romersk værk, og handler om Roms grundlæggelse. Her spiller guderne, betegnet under de romerske navne, en stor rolle. Æneiden viser de grundlæggende romerske dyder som Pietas, lydighed mod guderne.

Handling

Manden Æneas flygter fra den brændende by Troja lider skibbrud ved Karthago. Dronningen Dido sig i ham og de har sex. Æneas drager videre og Dido begår selvmord. Efter en rejse, hvor han møder nogle forhindringer, ankommer Æneas til Latium, hvor han slår sig ned. Gudinden Juno forstærker konflikten mellem latinerne og trojanerne. Gennem en tvekamp mellem Turnus, latinernes leder, og Æneas kan konflikten afgøres. Æneas vinder og til sidst kan han grundlægge sin by, Rom, som antikkens nye hovedstad.

Eposspecifikke begreber

Homerisk lignelse

I en homerisk lignelse sammenligner Homer en person eller situation med noget andet. Ofte er hans sammenligninger hentet fra naturen eller dagligdagen. Eksempelvis sammenlignes Achilleus jagt på Hektor med en ørn, der jager en due.

De homeriske lignelser starter ofte med som eller ligesom.

Heksameter

Heksametret betegner et versemål der ofte blev brugt i oldtiden. Heksametret består af seks daktyler (– ∪ ∪) eller (– – ∪), som er en lang stavelse (–) efterfulgt af to korte (∪ ∪) eller omvendt. Daktylerne kan også erstattes af en spondæ (– –). Hvert vers indeholder også mindst en cæsur(∥), som kan tænkes som et komma eller en pause i verset. De danske oversættelser følger oftest ikke heksametret.

Et typisk vers kan således have denne opbygning:

Et eksempel på dette er den gamle oversættelse af illiaden:

//–∪∪|–∪∪|--|–∪∪|–∪∪|–∪

“Vre-den, Gud-in-de, be-syng, som greb Pe-le-i-den A-chill-leus”

Digression

En digression er i oldtidskundskab en afvigelse fra hovedemnet. Dette skaber en pause i stykket og dermed mere spænding.

Kataloger

Et katalog er en lang digression. Der findes meget få eller ingen kataloger i et epos.

Formelvers

Formelvers er vers der optræder flere gange i en fortælling. Disse vers stammer fra den mundtlige digtning og beskriver ofte ting, der sker hyppigt. Disse formelvers er ofte udtryk for et bestemt tema og indikerer, at det er den samme historie man stadig hører.

Et kendt formelvers er ”Men da der oprandt lys af den rosenf-ingrede Dagning”, som Homer ofte bruger i Odysseen.

Epitheton ornans

Er et smykkende adjektiv, der sættes foran et navn. Det er for eksempel omtales Achilleus ofte som "Achilleus den rapfodede" og Briseis betegnes "Briseis den ferskenkindede".

Patronymikon

Et familienavn dannet af faderens navn ved hjælp af suffikset -ide. Eksempelvis er Peleïden Achilleus udtryk for at Achilleus' far er Peleus.

Rapsode

En omrejsende barde, som fortæller epos og historier.

Anakronisme

Er en tidsmæssig u-overensstemmelse i historien. Eks. at historiske personer møder andre historiske personer fra en helt anden tid.

Helte

Græske helte spillede en enorm rolle i oldtiden, og mange af navnene af dem kendes stadigvæk i dag, da de indgår i den europæiske kultur. Græske helte kan også kaldes "hero".

Achilleus

Achilleus er søn af skæbnegudinden Thetis, og kongen Peleus. Achilleus kendes bedst for historien om Troja, hvor han kæmper på grækernes side.

Achilleus kendetegnes bedst for at vælge en ærefuld død frem for et langt og ukendt liv.

Guldkorn: Akilleshæl

Thetis døber Akilles som baby i floden Styx, hvilket gør ham usårlig. Da Thetis holder ham kommer Achilleus' hæl dog ikke i vandet. På grund af det, er Achilleus eneste svage punkt hans hæl, hvilket er historien bag ordet "Akilleshæl".

Herakles

Herakles, til tider også kaldet Herkules, er den kendteste af heroerne. Som søn af Zeus og Alkmene (jordisk kvinde) er han en halvgud. Herakles bliver, da han er halvgud, straffet af Hera straffet med vanvid og dræber sine børn. For at blive tilgivet skal Herakles igennem 12 opgaver, som allesammen er meget farlige.

Ved hjælp af både snilde og styrke klarer han opgaverne. Herakles er dermed også en tragisk person, hvilket forstærkede hans popularitet. Man kan genkende Herakles på, at han ofte har et løveskind på ryggen.

Odysseus

Odysseus kendes bedst fra Odysseen, som handler om hans rejse hjem efter Troja-krigen. Odysseus er især kendetegnet ved sin snilde og står dermed i kontrast til Achilleus og Herakles, som ofte vinder igennem råstyrke. Odysseus skildres meget positivt af Homer, men begynder i senere fortællinger at fremstå kynisk og selvisk.

Perseus

Perseus er søn af Zeus og Danae og dermed en halvgud. Grundet sin stedfaders frygt bliver Perseus som spæd sendt væk med sin moder, og skal senere bekæmpe Medusa. Ved hjælp af Hades' usynlighedskappe samt Athene og Hermes' hjælp formår han at dræbe hende. Han dræber også uhyret, der skulle dræbe en prinsesse, kaldet Andromeda. Perseus dræber til sidst sin stedfar, som det blev forudset af guderne.

Pelops

Pelops er den første der kører vognkørsel og bliver derfor også anset som grundlæggeren af de olympiske lege.

Theseus

Theseus slægtskab er ikke sikkert. Nogle mener at hans far er Poseidon mens andre mener, at det er Aigeus. En af Theseus største bedrifter var at dræbe Minotaurus. Samtidig mødte han Ariadne som forelskede sig i ham. Andre myter fortæller også om hans forhold til Amazone-dronningen, som han fik en søn med Hippolytos. Senere kommer han sammen med Faidra, som forelsker sig i Hippolytos og dræber sig selv efter at blive afvist.

Ødipus

Historien om Ødipus er kendt som en af de mest tragiske handlinger. Ødipus er en helt, der ikke kan undgå skæbnen, og derfor ikke har skyld i sit tragiske liv. Ved en forseelse dræber han sin far og gifter sig med sin mor. Dette finder han dog først ud af, da han undersøger hvorfor en pest rammer den by han er konge af. Ødipus er den typiske tragiske helt, som ønsker at gøre det hele godt, men ikke kan kæmpe imod skæbnen.

Guldkorn: Ødipus-kompleks

Det berømte ødipus-kompleks blev opkaldt efter Ødipus. Betegnelsen blev gjort populær af den kendte psykoanalytiker Sigmund Freud, som brugte det til at beskrive den underliggende fantasi hos en mand om et seksuelt forhold med en moderen.

Husker du...?

Hvad den homeriske lignelse er?

Hvilken stil der præger Herodots fortællinger?

Hvem Achilleus er?

Drama

Det græske drama kan deles op i tre kategorier: Tragedie, komedie og satyrspillet. Dramaet har sit udgangspunkt i Dionysierne, som var fester, der blev afholdt to gange om året for at fejre frugtbarheden.

Hver digter skulle opføre tre tragedier og ét satyrspil og havde en hel dag til at opføre de fire stykker. På den 6. dag af festen blev der opført komedier af forskellige digtere. Til sidst blev den bedste digter indenfor hver af de tre kategorier belønnet med en pris.

Stykkernes opbygning

Satyrspil

Satyrspillet er i højere grad underholdende end komedien. Her kommer også vulgære scener til udtryk, og deltagerne bærer ofte masker, som skal vise dem som fabelvæsner. Der er kun et helt bevaret satyrspil: Kyklopen af Euripides.

Tragedien

Tragedien har en relativ fast struktur som følges af tragedieforfatterne. Tragedien består oftest af 3 mandlige hovedskuespillere og et kor. Koret involveres i stykket og virker ofte som genfortæller, i nogle stykker som eksempelvis hos Euripides spiller koret dog en vigtig rolle i at afspænde situationen.

Komedien

Komedien er et drama som ikke indeholder en tragisk afslutning. Ofte vil der være nogle humoristiske indslag, dog skal stykket også få seeren til at tænke. I komedien optræder der ofte dagligdagssituationer og personerne, der optræder er ikke højtstående officer men mere almene borgere eller bønder.

Tragedie opbygning	Komedie opbygning
Prolog Parodos 1. Episode 1. Stasimon 2. Episode 2. Stasimon 3. Episode 3. Stasimon 4. Episode 4. Stasimon Exodos	Prolog 1. Episode 1. Parabase 1. Agon 2. Parabase 2. Episode Korsang 3. Episode 2. Agon Exodos

Prolog

Her præsenteres tid, sted og personerne i stykket.

Parados

Dette er korets éntre. Her ankommer koret, som ledes af korledersken på scenen, dengang kaldet orchestra.

Episoder

Episoderne er selve akten altså handlingen af stykket. Det er her dramaet udspiller sig. Der er ofte mellem fire og fem episoder i et stykke. Episoderne bliver afbrudt af stasimonerne.

Stasimon

I stasimonerne er det koret, der synger. Ofte vil koret her prøve at genfortælle handlingen og forklare situationen.

Parabase

Her afbryder koret stykket, og henvender sig til publikum. Koret formidler her digterens synspunkter omkring et emne, som har mere eller mindre med stykket at gøre.

Agon

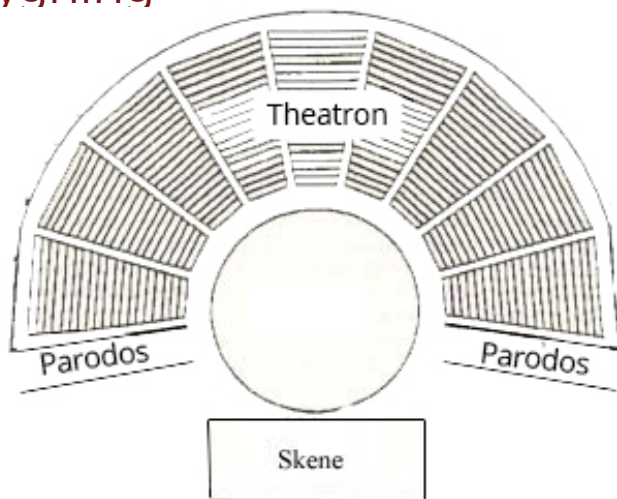
Her strides to karakterer. Ofte taler de to forbi hinanden for at opnå en humoristisk effekt. Det ene synspunkt vil altid vinde.

Exodus

Dette er stykkets afslutning. Koret afslutter og træder derefter ud. I komedien er der ofte en positiv stemning, mens den efter tragedien kan være meget eftertænksom.

Teatrets opbygning

De græske teatre bestod primært af tre dele; Theatron, orkestra og skenen. Yderligere er der to indgange på hver side der kaldes parados.

Theatron

Det er her tilskuerne sidder.

Theatron er formet i en halvcirkel omkring orkestra. Ofte er selve teatret hugget ind i en bjergside, og der er derfor en skråning nedad mod orkestra.

Orkestra

Orkestra betyder egentligt dansepladsen. Det er her skuespillerne og koret står, og her selve skuespillet foregår.

Skenen/Scenen

Scenen er bag orkestra, og det er et tilsløret område, hvor skuespillerne klædte om. Før i tiden var dette et telt, men det blev i tidens løb omdannet til en bygning af sten.

Parados

Parados er placeret mellem orkestra og skene, og det er her koret og skuespillerne kommer ind fra.

Aristoteles dramastruktur

Aristoteles mente at man kunne opdele dramastykket i primært tre dele: Desis, peripeti og lysis. Samtidigt skulle denne opbygning føre til katharsis.

Desis

Her bliver konflikten præsenteret i stykket. Dramaet opbygges.

Peripeti

Det afgørende punkt i dramaet, klimaks/point of no return. I nogle tilfælde fører dette til erkendelse hos karakteren (Anagnorisis).

Lysis

Her sker der en løsning af konflikten. Dette betyder ikke nødvendigvis en lykkelig slutning, men at den primære konflikt er overstået.

Katharsis

Sjælelig renselse, som ofte fås ved at se på et teaterstykke, der indeholder eleos og fobos. Dette er hvad tilskuerne helst skal tage med hjem fra et teaterstykke.

Fobos

Fobos betegner når et klassisk oldgræsk teaterstykke kan skabe frygt for og med personerne der agerer i stykket.

Eleos

Samtidigt med frygt skal der også opstå medfølelse for personerne i stykket.

Begreber

Anagnorisis

Når en person opdager den rigtige sammenhæng, anagnorisis opstår ofte i peripetien og kan føre til en løsning af konflikten.

Stichomythi

I et dramastykke betegner dette et hurtigt replikskifte. Ofte siger karaktererne kun én sætning før den næste taler, dette skaber dynamik og tempo i stykket.

Replikindividualisme

Når en karakter beskrives gennem replikkerne og ikke af forfatteren selv.

Fronesis

Beskriver indsigten hos en karakter, der gør dem i stand til at gøre det rigtige. Fronesis ættes ofte i sammenhæng med at gøre en rigtig dyd, og have en ærefuld tankegang.

Mimesis

Efterligning af noget andet.

Thymos

Beskriver i nogle tilfælde, den indre mandlige passion. Det kan beskrives som en indre drivkraft.

Physis

Physis bliver beskrevet som naturen, i nogle tilfælde sjælens natur eller gudernes lov. Kvinder bliver ofte forbundet med physis, da de er tættere på naturen.

Nomos

Bliver oversat som lov og orden. Nomos bliver forbundet med det kontrollerede og manden.

Pietas

Betegner den ærefulde handlen. Ofte er det helten der udfører Pietas ved at gøre som guderne siger.

Paian

Begrebet for hyldestsange. Den synges ofte ved religiøse fester eller fredsslutninger.

Timé

Betegner æren og de fleste græske helte stræber efter timé. Eksempelvis spiller timé en stor rolle hos Achilleus som stræber efter det i Iliaden.

Moirai

Betegner den uundgåelige skæbne. Selv guder har ikke magt over moira.

Misogyni

Betyder egentligt kvindehad. I det oldgræske betegner det kvindernes ofte mindreværdige rolle i tekststykker.

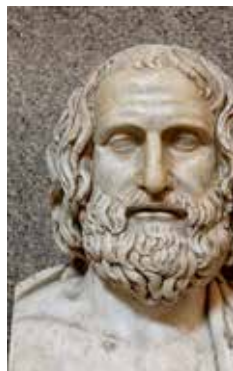
Tragedie

Tragedie-forfattere

Der finde primært tre kendte tragedie forfattere: Euripides, Sofokles og Aischylos

Euripides

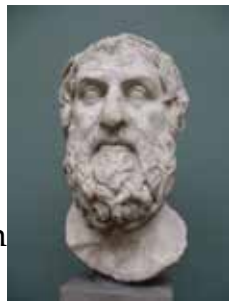
Euripides var den yngste af de tre digtere og den mest moderne. Euripides var i sin tid ikke særligt populær, og vandt ikke Dionysierne ofte. Alligevel er omkring 18 af hans stykker bevaret.

Euripides har ofte meget komplekse personer og i mange af hans stykker er hovedrollen en kvinde. Hans stykker er præget af pessimisme, og Aristoteles kalder ham "den tragiske af tragikerne".

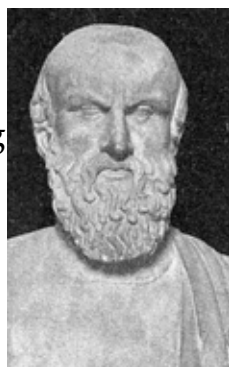
Sofokles

Sofokles skrev omkring 120 tragedier, hvoraf kun syv er bevarede. Sofokles var nytænkende i tragedieskrivningen og introducerede derfor tre skuespillere fremfor kun en eller to på scenen. Selvom Sofokles' stykker var svært tilgængelige havde han et godt omdømme i sin samtid og blev endda lovprist af Aristoteles.

Aischylos

Aischylos er den ældste af de tre skribenter. Man antager, at Aischylos har skrevet omkring 70 stykker, dog er kun syv bevaret. Aischylos havde tendens til at inddrage koret i handlingen, hvilket senere blev normen.

Tragedier

Her er et udvalg af tragedier, en fra hver skribent.

Perserne

Perserne er et usædvanligt stykke, da det omhandler perserkrigene fremfor en mytologisk historie. Tragedieforfatteren Aischylos deltog selv i denne krig på grækernes side. Perserkongen Xerxes drager i krig mod Grækenland, hvor han lider et nederlag. Dette skyldes hans hovmod og han står til sidst ødelagt og begræder sine mænd.

Ødipus

Ødipus er et meget kendt stykke og der er mange referencer til stykket igennem hele kunsthistorien. Det er Sofokles der har skrevet dette tragiske stykke.

Stykket Ødipus handler om manden Ødipus, der ikke kan undgå sin skæbne, moira, som er et at dræbe sin far og gifte sig med sin mor.

Medea

Medea er blevet meget kendt på grund af sin komplekse hovedperson.

Medea foregår efter argonautertogtet og handler om det tragiske forhold mellem Jason og Medea.

Komedie

Komedie-forfattere

Aristofanes

Aristofanes er den ældste komediedigter, som man stadig har stykker fra. Han var digter under de peloponnesiske krige og dette præger han stykker. I komedierne var der ofte stærk kritik af officielle personer og krigen selv.

Menander

Menander skrev nye komedier. Dette betyder at hans stykker ikke på samme måde er præget af politisk debat, men i højere grad fokuserer på dagligdagen. Menander skrev mange stykker, men kun fragmenter af disse er bevaret.

Komedier

Lysistrata eller kvindernes oprør

Lysistrata foregår under de peloponnesiske krige og er skrevet af Aristofanes. Stykket handler om kvinderne i Sparta og Athen, der sammen beslutter at de vil slutte krigen. Dette gør de ved at fornægte deres mænd sex indtil de slutter krigen.

Skyerne

Skyerne er skrevet af Aristofanes, og handler især om de intellektuelle. Her udøver Aristofanes stærk kritik mod Sokrates og Sofisterne. Stykket handler om manden Strepsiades, der lån går i lære hos Sokrates, som retorisk kan forvandle sort til hvidt. Stykket ender med at Strepsiades brænder Sokrates' skole ned og Sokrates må flygte.

Husker du...?

Hvad dionysierne er?
Hvad der gjorde Euripides speciel?
Hvad Katharsis betegner?

Demokrati

Retorik og demokrati er i antikken tæt forbundet. De retoriske færdigheder og kundskaber bliver meget ofte brugt under et demokrati, da den enkelte her har mulighed for at blive hørt.

Demokratiet

I 507 fvt. oprettede adelsmanden Kleisthenes demokratiet i Athen. Grundlæggende for demokratiet er den personlige og politiske frihed (eleutheria). Demokratiet skulle muliggøre det for flere at deltage i det politiske liv. I realiteten var det dog kun 10% af befolkningen, der reelt kunne deltage da man skulle være mand, eje noget jord og være over en bestemt alder.

Guldorn: Demokrati

Ordet demokrati kommer fra de græske ord "demos" og "kratos", som betyder folk og styre. Demokrati kan altså både betyde folkestyre, men også "at styre folket".

Stemmeret

I det athenske demokrati havde kun voksne mænd, der ejede land og ikke var slaver, stemmeret. Kvinder var også helt udelukket fra at stemme.

Direkte demokrati

Det athenske demokrati var et direkte demokrati. Det vil sige at i stedet for at vælge repræsentanter, stemte folket direkte om det enkelte lovforslag.

Ostrakisme

I den athenske bystat kunne en borger bliver sendt i et ti-års eksil. Dette kunne kun gøres en gang om året og adskilte sig fra det normale demokrati idét personen ikke kunne forsvare sig.

Retorikken

Retorikken var en stor del af det Athenske demokrati. Det var utroligt vigtigt at være veltalende, hvis man skulle deltage i det politiske system.

Sofister

Sofisterne er en betegnelse for de intellektuelle, der omkring 400 fvt. rejste rundt i Grækenland og tilbød undervisning. Sofisterne havde speciale i retorik og argumentation og kunne fordreje sandheden til at passe deres argumenter. De blev ikke altid set ukritisk og især Sokrates var en stor modstander af dem, selvom han til tider selv blev set som en. Især Platon havde et negativt syn på dem på grund af deres lyst til diskussion af alt. Dermed stillede de spørgsmålstegn bag alt og dette skabte ophidsede debatter i samtiden.

Typer af taler

Man snakker grundlæggende om tre typer af taler: Den juridiske tale (retstalen), den deliberative (politiske tale) og den epideiktiske tale (lejlighedstalen).

Den juridiske tale/retstalen

Den juridiske tale (også kaldet den motiverede tale) spiller en vigtig rolle i antikkens demokrati, og ofte er dette en anklages- eller forsvarstale. Et kendt eksempel på dette er Sokrates' forsvarstale som er nedskrevet af Platon.

Den deliberative tale

Den deliberative tale har et politisk indhold. Taleren vil her prøve at påvirke sine tilhører og emnet er derfor ofte krige eller politiske systemer. En kendt politisk taler i oldtiden er Demosthenes som især med Kranstalen viste sine retoriske færdigheder.

Den epideiktiske tale/lejlighedstalen

Lejlighedstalen var et centralt element i antikken. Ved en epideiktisk tale, er situationen i fokus og talerens rolle er formindsket.

I modsætning til den juridiske og den deliberative tale har lejlighedstalen ikke på samme måde et krav om at påvirke tilhøreren til en handling eller en holdning, men her står følelsen og underholdning i centrum. En kendt epideiktisk tale afholdes af Perikles i hans gravtale.

De tre appelformer

Blandt de mest kendte retoriske virkemidler er de tre appelformer, logos, ethos og pathos, og de har hver deres effekt.

Logos

Logos bruges for at ræsonnere til det logiske i mennesket. Her bliver der brugt statistik eller induktion og deduktion. Der bruges ofte en kausalitet, og det skal være logisk at følge talerens tankegang.

Pathos

Pathos bruges for at frembringe følelser i tilhøreren. Det kan gøres ved at fortælle historier på anden måde skabe en følelse i modtageren. Pathos bruges i antikken eksempelvis oftest i gravtaler.

Ethos

Ved anvendelse af ethos refereres der til taleren selv. Dette kan effektivt udnyttes hvis taleren er del af problematikken han/hun taler om, eller ekspert indenfor området.

Husker du?

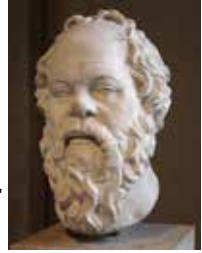
Hvad den deliberative tale beskriver?
Hvem sofisterne er?

Filosofi

Filosofi betegner kærligheden til viden. Antikken betegnes ofte som begyndelsespunktet for den vestlige filosofi. Især tre filosoffer har sat deres præg; Sokrates, Platon og Aristoteles.

Sokrates

Sokrates er en af de første filosoffer, hvis tanker bliver nedskrevet. Sokrates' tanker blev ikke skrevet ned af ham selv, men derimod af Platon. Sokrates var kendt for sine retoriske færdigheder og sin argumentationsmetode kaldet den sokratiske debat. Sokrates var kendt for at sætte spørgsmålstegn ved alt og han står også bag den kendte sætning: Det eneste jeg ved, er at jeg intet ved.

Majeutik

Sokrates var kendt for sin majeutiske metode. Ordet majeutik kommer af at føde og Sokrates mente, at han var ligesom en jordemoderen for en anden persons tanker. Majeutikken gennem dialog, hvilket er derfor Sokrates ikke selv skrev sine tanker ned. Majeutikken består af doksa, aporia og episteme.

Doksa

Dette er grundfasen, her har samtalepartneren en klar holdning, som personen er klar til at forsvare og kæmpe for.

Aporia

Her er samtalepartneren blevet overbevist om, at holdningen er forkert. Der opstår en tilstand af forvirring og samtalepartneren leder nu efter en ny holdning. Denne forvirring kan eksempelvis skabes ved knivskarpe spørgsmål og elenchos-proceduren.

Episteme

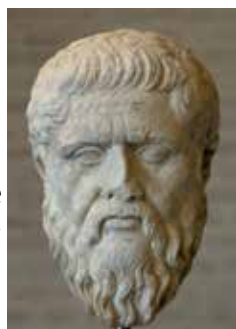
Ved hjælp af Sokrates, Platon eller en anden filosof, opnår samtalepartneren erkendelse. Den objektive sandhed er nu fundet og samtalepartneren går derfra med en reel viden.

Elenchos

Elenchos-proceduren er et retorisk greb, som Sokrates benytter sig af. Her beviser han, at modstanderens argument er selvmodsigende og dermed kun kan være forkert. Dette gør han eksempelvis flere gange i hans forsvarstale.

Platon

Platon var elev af Sokrates og senere lærer af Aristoteles. Det er fra Platon vi ved mest om Sokrates og det kan være svært at adskille de to. Platon grundlagde Akademiet i 385 fvt, som var det første store akademi. Her samlede han de klogeste hoveder, og ledede selv stedet indtil hans død. Platon arbejdede meget med objektiviteten af verden, og hvordan et objekt kan besidde en ren objektivitet.

Fænomenernes vs. ideernes verden

Platon var optaget af verdens tilstand. Det der kaldes Platons idélære beskæftiger sig med at verden består af to dimensioner. Den første er fænomenernes verden, det er den verden vi føler og ser. Denne verden er præget af foranderlighed og de ting, der eksisterer den ene dag kan være borte den næste. Den anden verden er ideernes verden, hvor man finder den rene idé om genstanden. Eksempelvis er en stols funktion genkendelig lige meget hvilket design den har.

Hulelignelsen

Hulelignelsen er en af de mest berømte tekster af Platon, og det er her Platon beskriver sin idélære.

Tre mænd står lænket i en hule. Mændene er født i hulen og har aldrig set andet end hulen.

De kan de hver dag se skyggerne, der drager forbi hulens åbning. Disse skygger billeder af virkeligheden, og lydene, som personerne og dyrene laver er forvrænget igennem hulens ekko. For huleboerne hulen dog den eneste virkelighed de kender.

En dag bliver én af huleboerne befriet fra sine lænker. Han bliver trukket op af hulen og bliver først blændet af solens lys. Det er smertefuldt og huleboeren vil først tilbage til sin trygge hule, men bliver tvunget til at forblive oppe. Efterhånden vænner han sig til lyset, og begynder at kunne se på verden. Han opdager, at det han så nede i hulen, kun var skygger, og at virkeligheden ser anderledes ud. Fuldt af glæde vender han tilbage til hulen for at fortælle de to huleboer om sin oplevelse. De to griner af ham, og bliver efterhånden sure.

Til sidst begynder de at kaste med sten efter ham for at jage ham væk. Her slutter hulelignelsen. Lignelsen har klare paralleler til Sokrates retsprocess, og lignelsen skal vise, at det er en kamp at få andre til at acceptere idélæren.

De fire kardinaldyder

Platon overtog i nogen grad tanken om arete (dyden) fra Sokrates. Platon udvidede og formulerede de fire kardinaldyder et menneske skulle besidde for at være et dydigt menneske. De fire kardinaldyder er: Visdom, retfærdighed, mod og selvbeherskelse.

Aristoteles

Aristoteles var en af Platons elever og nok en af de mest indflydelsesrige filosoffer i verden. Aristoteles' tekster kan primært deles op i to dele: De eksoteriske og de esoteriske skrifter. Disse skrifter anvendte han blandt andet til at undervise i sit eget akademi.

Eksoteriske og esoteriske skrifter

De eksoteriske skrifter er skrevet til et bredere publikum og til befolkningen, mens de esoteriske var skrevet til intern undervisning. Næsten alle eksoteriske skrifter af Aristoteles er gået tabt, men det meste af de esoteriske bevaret. Skrifterne spænder vidt, og her behandler Aristoteles mange af livets spørgsmål. Man kan huske at **eks**oterisk er til et bredere publikum ved at teksterne bruges **ek**sternt.

Stoicisme

Stoicismen var en videreførsel af nogle af Platons og Aristoteles' tanker. I stoicismen hænger alt sammen, og verden er en helhed. Som stoiker er formålet at erkende sin plads og gennem følelsesmæssig selvbeherskelse at acceptere sin plads i verden.

Epikuræisme

Epikuræismen er ved siden af stoicismen den anden store filosofiske retning i antikken. Verden er i epikuræisme ikke en helhed og guderne spiller ikke en stor rolle. Man antager i stedet at alting har en logisk årsag. Man er altså selv skyld i sin egen ulykke, men kan undgå den.

Begreber

Ataraxia

Ataraxia er målet med filosofien. Det er her, man opnår sand erkendelse og forstår en del af verdens sammenhæng.

Sofia

Sofia er en dybere indsigt i verdens tilstand. En person, der har sofia, har erkendt alle verdens sammenhænge og kender sin plads.

Eudaimoni

Lyksalighed i livet. Ifølge Sokrates og senere eupikuræismen er dette målet med livet.

Agnoia

Mangel på menneskelig indsigt og visdom.

Dianoia

At have menneskelig indsigt og viden.

Dialektik

Dialektik er ifølge Sokrates og Platon måden, man kan nå episteme på. Det er gennem samtalen med en anden, hvor man kan overbevises af andre synspunkter.

Husker du...?

Formålet med majeutik?

Hvad hulelignelsen handler om?

Hvad Stoicismen er?

Kunst

I oltidskundskab bliver man undervist i en af de tre kategorier: Vasemaleri, skulpturer eller arkitektur. Vi har delt emnerne op således at du kan bladre til den relevante kategori med det samme. Efter begrebslisten er der også en generel tidslinje som skaber et overblik over de forandringer, der finder sted i tidens løb.

Begreber

Arkaisk smil

Det arkaiske smil ses hos de arkaiske figurere. Det er ofte et saligt smil og var typisk for skulpturerne fra den tid. Smilet findes hos figurerne ligegyldigt hvilken situation de befinder sig i.

Votivgave

En votivgave er en offergave til guderne.

Kore

Kore er betegnelsen for en figur af en ung kvinde. De ses især i arkaisk tid.

Kouros

Kouros er betegnelsen for den mandlige modpart til en kore.

Kontrapost

Kontraposten findes ofte efter arkaisk tid. I stillingen læner figuren sig på den ene fod og vægten forskydes dermed. Dette skaber et dynamisk udtryk.

Dædaliske stil

Den dædaliske stil var en stil fra den geometriske til den arkaiske periode. Her ses skulpturerne fra et frontal-synspunkt og ansigtet er ofte meget fladt og trekantet.

Akropolis

Akropolis er en forhøjet befæstet del af byen. Før i tiden var dette den centrale del af byen.

Megaron

Megaron er en aflang rektangulær grundplan for en bygning.

Aryballos

Aryballos var små vaser, eller beholdere, hvori der blev opbevaret olie eller parfume.

Peristyl

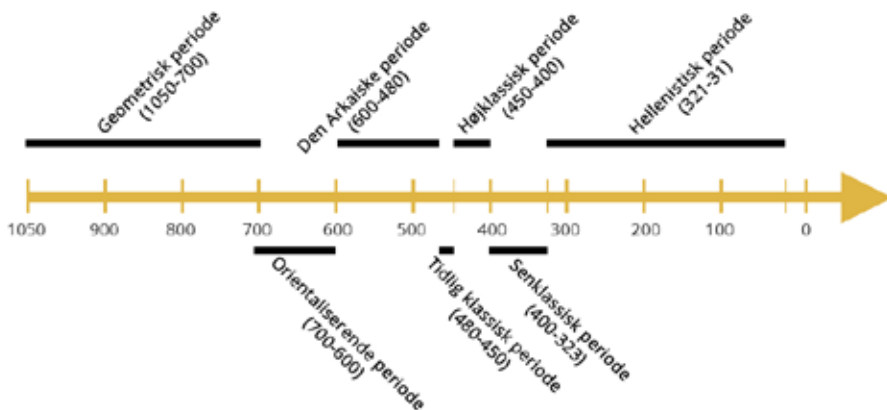
En peristyl er en søjlerække rundt om åbne pladser. Begrebet kan også bruges som betegnelse til et tempel, der er omkranset af en søjlegang.

Tholos

Tholos er på græsk en rund bygning.

Tidslinje

Med afsæt i med den geometriske periode behandler vi her kunsten gennem tidens løb.. Der er gjort et par fund fra før, især i området nær Mykene. De tidligere fund bliver dog sjældent brugt i undervisningen.

Geometrisk periode (ca. 1050-700 fvt.)

Den geometriske periode er præget af gudsdyrkelse og der findes derfor levn af forskellige gudebilleder og små offer-templer. Mønstrene på vaserne er meget geometriske med rektangler og trekanter, hvilket giver perioden dens navn.

Orientaliserende periode (700-600 fvt.)

I denne periode lånes der mere fra andre lande, som eksempelvis Syrien og Assyrien. Det kan ses ved en større mængde eksotiske blomster- og dyremotiver.

Den arkaiske periode (ca. 600-480 fvt.)

I den arkaiske periode er det Athen, der bliver centrum for kunsten, hvor det førhen har været Korinth. Det sker da de athenske kunstnere viser, at de kan forny sig og da kvaliteten er højere end de masseproducerede ting i Korinth.

Tidlig klassisk periode (480-450 fvt.)

I den klassiske periode oplever den græske bystat sin storhedstid. Især Athen skiller sig ud ved at stræbe efter at blive Grækenlands hovedstad. Dette kan ses ved, at mange store templer bygges i Athen.

Højklassisk periode (450-400 fvt.)

Den højklassiske periode er meget turbulent for Athen. I starten af perioden står Athen som den ubestridte hovedstad af Grækenland. Efter 27 år i kamp mod spartanerne, hvor Athen taber, står byen med store økonomiske tab. Alligevel anses denne periode den mest produktive, hvor kunsten har nået sit højdepunkt.

Senklassisk periode (400-323 fvt.)

Den senklassiske periode er præget af en turbulent politisk tid. Efter at have tabt til spartanerne var en del af de græske bystater i lilleasien blevet persiske igen. Dette resulterede

i, at kunsten især i de dele af landet blev præget mere af de persiske fyrsters individuelle smag. Dette gik hånd i hånd med at Athens demokratiske ånd var svækket.

Hellenistiske periode(323-31 fvt.)

I den hellenistiske periode mister Athen næsten al sin status. Efter Alexander den Store erobrer en række landområder, rykkes fokus væk fra det græske fastland og i større grad ud mod verden.

Den romerske periode (753 fvt. - 476 evt.)

Rom vandt i de puniske krige. Under deres efterfølgende ekspansion opnåede det romerske imperium fuld kontrol over middelhavsområdet. Dermed overtog det romerske imperium også meget af den kultur, der havde været i områderne. Rom udviklede derfor ikke selv sin egen stil, men tog meget inspiration fra antikken.

Perspektivering

Renæssancen

Renæssancen betyder genfødsel, og der menes en genfødsel af antikken. Renæssancen opstod i 1400-1500 tallet i Italien med kilde i Firenze. Målet med renæssancen var at bringe nogle af de værdier, som antikken havde, tilbage til en kunstverden, der blev undertrykt af middelalderen. Grundet kirkens centrale magt, var fokuset på individet gået tabt og også naturvidenskaben havde lidt en del.

Denne naturvidenskab, der igen træder frem, kan ses i de nye kunstværker i renæssancen, der gjorde brug af eksempelvis matematik for at skabe realistiske værker. Renæssancen ville ikke kun efterligne antikkens kunstværker men også forbedre denne ved brug af logikken.

Barokken

Barokken opstod som efterfølger og samtidigt modsvar til renæssancen. I modsætning til renæssancen, der rykkede individet ind i midtpunktet, fokuserede barokken på kirken. Barokken blev i høj grad brugt som værktøj af kirken og skulle vise kirkens pragt. Barokkens stil er meget svulstig og til tider overdreven og fokuset ligger på bibelske motiver.

Klassicismen

Klassicismen er egentligt en fællesnævner for alle kunstperioder, der er stærkt inspireret af antikken. I en mere snæver forstand betegner man dog perioden i 1700-tallet, hvor man ser en stor interesse i Europa, for antikken.

Guldakorn: Klassicismen

En af grundene til opblomstringen af klassicismen kan være at Pompeji blev genfundet og denne gav en del skabeloner til nye antikke værker.

Skulpturkunst

Herunder er en opsummering af skulpturkunsten gennem oldtiden samt nogle perspektiverende perioder.

Geometrisk periode (ca. 1050-700 fvt.)

Der findes få bevarede figurer fra perioden, men de der findes er ofte meget simple. Det er små figurer, som ofte er inspireret af et mytologisk motiv. Figurene er lavet af geometriske former og har således cylinderformede lemmer. Figurene blev ofte lagt i gravene med lig eller brugt som votivgaver.

Orientaliserende periode (700-600 fvt.)

Skulpturerne har i langt højere grad et realistisk udtryk. Der bliver for første gang arbejdet i marmor og kalksten, hvor det før primært har været bronze og ler. Der kommer en ny stil på banen, den dædaliske. Stilen er karakteriseret ved at figurerne, har flade ansigter og de skal ses forfra.

Den arkaiske periode (ca. 600-480 fvt.)

I den arkaiske periode arbejdede man i høj grad med kore og kouros figurerne. Figurerne blev markant mere naturlige, og man lavede desuden meget store figurer. Kore og kouros figurerne bliver altid vist stående i en ensformig position uden dynamik.

Der kommer dog en tredje form for figur, da man begynder at lave figurer, der sidder ned. Yderligere kendetegn for arkaiske skulpturer er det typiske arkaiske smil, som lader statuerne smile saligt. Der ses derudover perlelommer hos mændene, som sidder ligesom perler på hovedbunden.

Tidlig klassisk periode(480-450 fvt.)

Skulpturerne forandres meget i den klassiske periode, og allerede tidligt bringes bevægelse ind i billedet. De klassiske kore og kouros figur erstattes med unge kvinder og mænd, som står i kontrapost. Figurerne stopper også med at smile saligt og ansigtssudtrykkene er mere beherskede.

Højklassisk periode(450-400 fvt.)

I den højklassiske periode bliver der ikke udviklet nye stilarter. I stedet bliver de tidligere stilarter forfinet. Grundet de store bygningsværker havde stenhuggere stor mulighed for at øve sig på de mange friser og skulpturer, der skulle pryde templer.

Senklassisk periode (400-323 fvt.)

Rigdommen hos de persiske herskere kan findes i skulpturerne, som blev skabt efter deres ønsker. Dette betød at skulpturerne blev blødere, mere elegante og at udtrykket blev mere livagtigt. Der kom også flere nøgne kvindestatuer, hvor det før primært havde været mænd.

Hellenistiske periode(323-31 fvt.)

Skulpturerne i den hellenistiske periode er især præget af dramatik. Igennem Alexander den Stores felttog sker en høj grad af sammensmeltning mellem de erobrede orientalske lande og fastlandets egen kunst.

Krigene medfører sammensmeltning og turbulens, som afspejles i skulpturkunsten. Skulpturerne får voldsomme udtryk, og man taler om den pergamenske barok, grundet skulpturnes overdådighed og mængde af detaljer.

Den romerske periode (753 fvt.-476 evt.)

Der gøres primært brug af to forskellige stilarter i forhold til kunst under den romerske periode. Den første er den klassicistiske stil. Den anden er den flaviske barok.

Den klassicistiske stil

Den klassicistiske stil er en kopiering af de græske stilarter. Mange græske skulpturer blev direkte kopieret vha. afstøbninger, da der var en stor efterspørgsel efter de græske originaler. Samtidigt får nogle af de nye skulpturer et romersk præg af propagandakunst. De forskellige kejsere havde ofte travlt med at lave skulpturer af dem selv, som viste dem med positive karaktertræk.

Den flaviske barok

Den flaviske barok blev opkaldt efter det flaviske dynasti, som i en årrække kunne skabe fred og orden. Den flaviske barok er meget effektiv, og her spiller lys og skygge en vigtig rolle. Efter den flaviske dynasti blev klassicismen igen taget i brug.

Perspektivering

Renæssancen

Skulpturkunsten er i høj grad præget af antikken, eksempelvis optræder der ofte mytologiske figurer og referencer til antikken. Der er der også nogle nyskabelser at finde i renæssancen. Skulpturerne rykkes ud af nicherne, hvor de førhen har været placeret, og stilles mere centralt, hvilket gør at skulpturerne skal være pæne fra alle sider. Et eksempel på dette er Michelangelos David figur:

Barokken

Skulpturkunsten er præget af voldsomme udtryk og store bevægelser. Igen bruges skyggen for at skabe effektfulde udtryk og levende figurer. Fra renæssancen beholdes det fritstående og figurerne står således i fokus. Blikket skal naturligt falde på dem.

Klassicismen

Skulpturerne i klassicismen fremstiller ofte græske helte og den græske mytologi. I Danmark var Bertel Thorvaldsen en pioner inden for klassicismen. Med hans værk "Jason og Det Gyldne Skind" blev Thorvaldsen internationalt anerkendt. Thorvaldsens stil er præget af tidens ånd idét den viser det ophøjede og elegante ved antikken.

Guldorn: Statuer i klassicismen

Et af de træk, der karakteriserer statuer i klassicismen er, at der er brugt støtte-stænger til eksempelvis arme for at undgå at de falder af. Det gjorde man ikke i antikken.

Maleri og vasemaleri

Herunder er opsummering af forskellig maleri-stilarter i forskellige perioder. Bemærk at de første primært vil beskæftige sig med vasemaleri.

Geometrisk periode(ca. 1050-700 fvt.)

Især i starten af perioden er vaserne dækket af geometriske mønstre, som har givet perioden sit navn. Dette kan være skaktern, cirkler osv.

I den tidlige del af perioden dækker mønstrene hele vaserne, men efterhånden kommer der flere og flere motiver af blandt andet dyr på vaserne.

Orientaliserende periode (700-600 fvt.)

For første gang ses motiver, som eksempelvis løven og sphinxen. Motiverne er mere dekorerede end fortællende, og mytefortællingen forsvinder fra vaserne. Friserne på vaserne indeholder næsten kun plantevækst samt eksotiske og mytologiske dyr. Små olieflasker kaldet aryballer fra Korinth bliver meget populære og konkurrerer med den athenske keramik. Den athenske keramik blev senere mere populær pga. sine mytefortællinger og højere kunstkvalitet.

Den arkaiske periode (ca. 600-480 fvt.)

På grund af den athenske keramiks høje kvalitet bliver vasemalerierne primært lavet i Athen og ikke Korinth. De athenske håndværkere udsmykker vaserne med mytologiske figurer og guder. Vasemalerierne fokuserer mere på scener og motiverne bliver større. Rødfigursstilen bliver derudover opfundet i den arkaiske periode.

Tidlig klassisk periode (480-450 fvt.)

Malerierne er her præget af naturalisme. Malerierne indeholder festlige motiver.

Højklassisk periode (450-400 fvt.)

Motiverne på vasemalerierne forandrede sig i denne periode. De peloponnesiske krige påvirkede i høj grad stemningen, og dette blev afspejlet i vasemalerierne, som blev mindre festlige og mere seriøse. Stilen forandrede sig ikke særligt i den høj-klassicistiske periode, men blev i stedet forfinet.

Senklassisk periode (400-323 fvt.)

Malerkunsten aftog stærkt i den senklassiske periode. Den Athenske rødfigurs-malerkunst blev erstattet med rødfigurs-malerkunsten fra Syditalien, som er langt mere farverig og indeholder figurer i flere lag. Samtidigt blev det moderne at have service af bronze, sølv og guld og kun meget få stykker keramik bevaret fra den tid.

Hellenistiske periode (323-31 fvt.)

I den hellenistiske periode forvinder vasemaleriets popularitet. Der er kun få bevarede vasemaleri, og man gik i stedet over til billeder og mosaik, som var meget kunstfærdige og detaljerige. Desværre er kun meget få objekter fra den tidsperiode bevaret. Man ser derimod mere på de romerske fund, som man mener har kopieret meget af den græske billedkunst. Eksempelvis indeholder den romerske by Pompeji mange kopier af græsk kunst.

S-

Den romerske periode (753 fvt. - 476 evt.)

I romerriget blev vasemaleriet ikke fortsat i stor stil. Der var her mere fokus på vægmalerier (fresker) og mosaik. Der er ikke mange billeder vedligeholdt fra denne tid. Resterne peger på, at vægmalerier og landskabsmalerier var populære. Triumf-malerierne, som viser erobringen af fremmede byer og afspejler romerrigets hastige udbredelse, blev også populære her.

Perspektivering

Renæssancen

Renæssancens maleri ligger fokus på rummet. Linearperspektivet og horisonten bruges til at skabe dybde i billedet og et sammenspil mellem forskellige figurer.

Samtidigt er motiverne stadigvæk stærkt inspirerede af antikken. Et eksempel på dette er *Skolen i Athen* malet af Raffaello. Her bruges linearperspektivet og der er klare referencer til antikken.

Barokken

Malerierne var igen meget stærke og i nogle tilfælde næsten overladt. Roen der kan findes i renæssancemalerierne er forsvundet i barokmalerierne, og der er meget dynamik og bevægelse i billederne. Der er en del symbolik i billederne og motiverne er præget af enten kirken eller af den monark der har haft råd til det.

Klassicismen

I modsætning til barokken søgte malerne i klassicismen at skabe ro. Det harmoniske og naturalistiske spillede en central rolle, og også landskabsmalerier blev populære. Motiverne er igen dem man så fra antikkens kunst og mytologi.

Arkitektur

Herunder er de forskellige arkitektoniske kendetegn for perioderne samlet.

Geometrisk periode(ca. 1050-700 fvt.)

Der findes ikke mange arkitektoniske fund fra den tid. Det kommer især af at husene fra den tid blev bygget i træ og andre organiske materialer.

Der er dog gjort et betydeligt fund, som viser at stormands-huset, det såkaldte Megaron, har overlevet fra den mykenske tid (1600-1100 fvt). På øen Andros har man yderligere fundet en by fra den tid, der indikerer en struktureret opstilling af husene.

Orientaliserende periode(700-600 fvt.)

I den orientaliserende periodes arkitektur kunne de nye indtryk udefra ses i store bygningsværker. Fundamentet blev i højere grad bygget af ler og sten frem for kun træ.

Den arkaiske periode(ca. 600-480 fvt.)

Den arkaiske periode har været utrolig vigtig for senere arkitektur. Man opdeler den arkaiske periodes kunst i primært tre stilarter: den doriske, den joniske og den korinthiske.

Dorisk orden

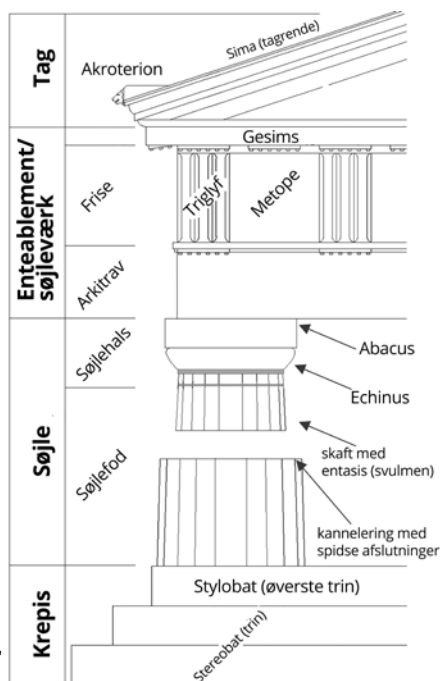
Den doriske stil har været udbredt mest i det vest-græske område. Den doriske orden er inspireret af den ægyptiske stil - især i forhold til brugen af søjler. Den doriske orden er ret massiv og retningslinjerne for bygningen er stringente. Der bruges synsbedrag i eksempelvis tempelbygningen så linjerne ser mere levende ud.

Kendetegn ved den doriske orden fra oppe til ned er:

Den doriske fris er kendetegnet ved at der i frisen optræder triglyffer og metoper. På metoperne er der afbilledet nogle figurer og scener, ofte er disse mytologiske.

Den doriske søjle har oftest kun 20 kannelurer, som er de riller der løber ned langs søjlen.

Stylobatet er ofte lidt højere ind mod midten af fronten. Dvs. at søjlerne er lidt kortere i midten end ude i siden. Stereobatet består derudover af tre trin.

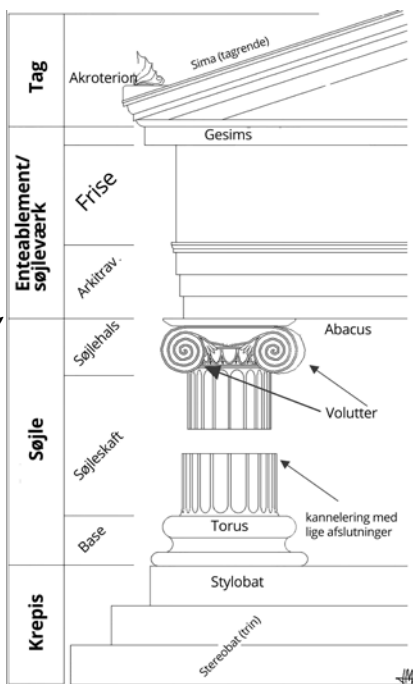

DORISK ORDEN

Jonisk orden

Den joniske orden er mere dekorativ end den doriske, og der er en større brug af ornamenten. Den joniske stil er lidt yngre end den doriske, men der er ikke stor forskel. Der er dog nogle forskelle, som er specielle kendetegn for den joniske orden:

Frisen indeholder ingen metoper eller triglyffer, derimod indeholder den ofte et langt forløb af figurer, som kan være mytologiske.

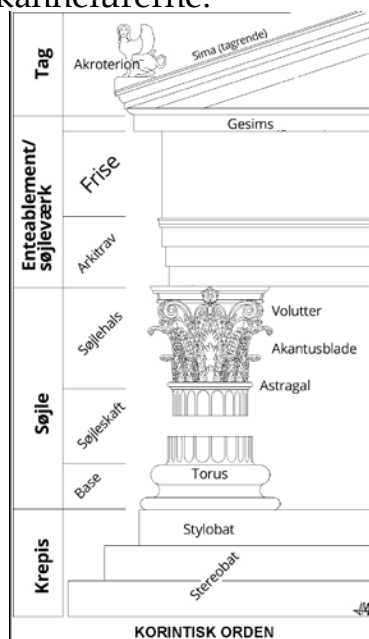
JONISK ORDEN

I den joniske søjle er der ofte flere kannelurer end i den doriske. Ofte er der 24 eller flere, dette giver søjlen et slankere udseende. Selve kannelurerne er også anderledes idét de har en udadgående relief som adskiller kannelurerne.

Korintisk orden

Den korintiske orden er den yngste af de tre ordener. Den korintiske orden er i endnu højere grad dekorativ. Dog er det kun kapitælet der er anderledes end den joniske orden.

Volutterne findes stadigvæk i den korintiske orden. Her er der dog tilføjet akantusbladene. Akanthusbladene peger ud i hver retning og springer frem fra astragralet.

Tidlig klassisk periode(480-450 fvt.)

I den tidlige klassiske periode er det primært den doriske og joniske stil, der ses. Den doriske stil findes mest i Athen og det græske fastland, mens den joniske ses mest mod det vestlige lilleasien.

Højklassisk periode(450-400 fvt.)

Arkitektonisk set bliver der ikke skabt nye byggestile, men i stedet utrolige bygninger i den højklassiske periode. Især i Athen, hvor et byggeprogram bliver iværksat af Perikles, skabes der fire store monumenter: Akropolis, Partheontemplet, Erechtheion og Niketemplet. Den doriske stil når altså sit højdepunkt i den periode.

Senklassisk periode (400-323 fvt.)

Under det persiske herskerdømme forbedrede økonomien sig betydeligt i dele af lilleasien. Der blev opført store bygninger igen, og man taler om den ioniske renæssance. I denne periode blev der bygget to af de syv underværker; Artemistemplet i Efesos og Mausoleet i Halikarnassos.

I Athen og på det græske fastland fortsatte man med mindre byggerier i den doriske stil. Athen skabte dog også nytænkende arkitektur ved eksempelvis at skabe runde bygninger.

Hellenistiske periode(323-31 fvt.)

Den arkitektoniske udvikling sker primært i det græske lilleasien, hvor der især optræder to hovedtyper af arkitektur: Den rationelle og den monumentale.

Den rationelle arkitektur

Den rationelle hellenistiske byggestil kan især ses ved byplanlægningen, som har en meget geometrisk karakter med fokus på rette vinkler og rektangler. Det kan også ses på store byggerier, hvor den rationelle tanke mærkes.

Eksempelvis indførte Hermogenes det pseudodipterale tempel, da han byggede Artemistemplet i Magnesia. Her er der kun brugt én søjlerække i stedet for to for at spare ressourcer.

Den monumentale arkitektur

Den monumentale hellenistiske byggestil lægger vægt på det fritstående. Her står enkelte bygninger for sig selv og bliver iscenesat vha. store anlæg omkring dem.

I den monumentale arkitektur er det især det effektfulde og dramatiske, som er i fokus.

Den romerske periode (753 fvt. - 476 evt.)

Den romerske arkitektur indeholder mange elementer fra det græske. Den græske tempelbygning med den firkantede cella og søjlerne rundt om kan også findes i det romerske bybillede. Den romerske kopi kan dog afsløres ved at se på søjlerne rundt om cella'en, som ikke er fritstående, men hugget ind i selve bygningen. Dette kaldes en pseudo-peripteros.

Generelt er den romerske stil præget af en stræben efter det effektfulde, som også kan ses ved at store monumenter er strategisk placeret, eksempelvis ved enden af en markedsplads som Pantheon. Romerne opfinder dog også en ny ting; betonen, som har stor betydning for deres byggeri. Med betonen åbnes op for kuppel-byggeriet.

Perspektivering

Renæssancen

Arkitekturen i renæssancen var først og fremmest præget af matematikken. Der indføres linearperspektivet, som lader øjet glide hen ad en linje mod et bestemt punkt. Dette bruges især i store bygninger som kirker med alteret som midtpunkt. Samtidigt bruges der til tider en blanding af forskellige stilarter. Således kan den doriske og den korintiske orden stå side om side i renæssancens værker.

Barokken

I modsætning til renæssancen som er domineret af det geometriske udtryk har barokkens arkitektur mange elementer fra plante- og dyreriget. Kupler, svungne linjer og konkave og konvekse linjer findes typisk i barokken. Arkitekturen er meget pyntet, og der bruges bladguld og optiske illusioner, som brug af skygge for at skabe dybde.

Klassicismen

Klassicismen er egentligt en fællesnævner for alle kunstperioder der er stærkt inspireret af antikken. I mere snæver forstand betegner man dog perioden i 1700 tallet hvor man ser en stor interesse i europa for antikken. I Danmark kan klassicismen især ses i København, som blev genopbygget i forbindelse med den store brand i 1728.

De græske bygninger

Byen/Polis

Før 400 f.v.t. var bybilledet meget rodet. De fleste byer var opbygget omkring et Akropolis (en befæstet borg) og havde derfra vokset sig store. De havde også ofte en befæstet mur. Efter 400 fvt. begyndte grækerne at bygge byer efter det Hippodamiske system.

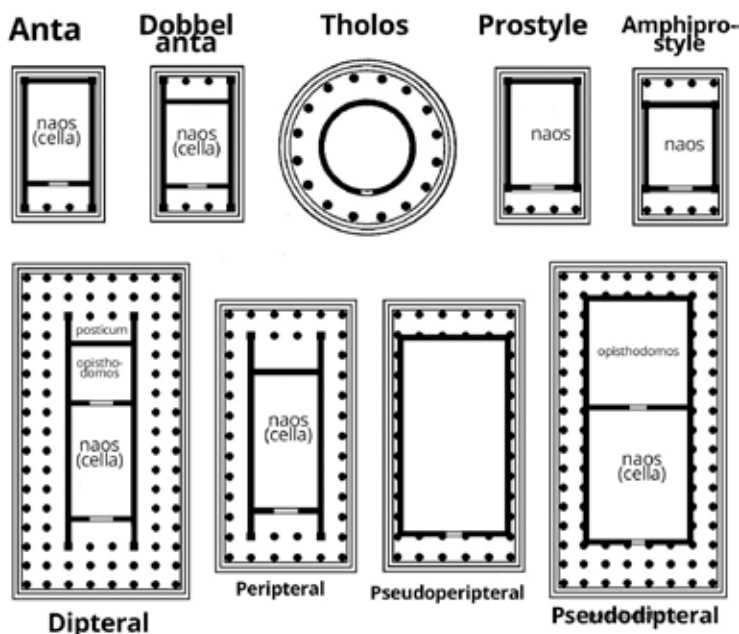
Det hippodamiske system

Det hippodamiske system var en ny måde at opføre byr på. Det medførte at agora (byets torv), som før havde været uregelmæssig blev mere firkantet og omgivet af Stoaer (søjlehaller). Hippodamos var en kendt byplanlægger og han reformerede byplanlægning ved at gøre den mere retvinklet og geometrisk.

De græske rundbygninger/Tholos

Der findes få fysiske levn fra græske rundbygninger. Rundbygningen har alligevel en stor betydning for eftertiden, især i den romerske arkitektur. Her den ses i eksempelvis rundkirker og eks. pantheon. Et eksempel på dette er Athena Pronaia-helligdommen i Delfi. Den har en cirkulær kerne, og der er placeret nogle søjler udenom.

Græske tempel-typer

De græske templer

Tempelbygningen er meget relevant for antikken, hvilket er grunden til, at den findes i mange udgaver. Fælles for de fleste er Cella, som er hovedbygningen inde i templet. Det typiske græske tempel har yderligere Proanos(en forhal) og Opisthodomos (en baghal), hvilket skaber symmetri. Templet er ofte udstyret med en trekantet gavl kaldet tympanon.

De græske privathuse

Resterne, der er fundet af de græske privathuse, virker til at være meget uorganiserede og især lejehusene var beskedne. Privatejendom var lidt bedre sat i stand og man ved at kvinder og mænd var strengt adskilt. Kvinder havde deres egne rum, gynækeion, hvor der kunne være en væv. Mændenes værelse, andron, havde plads til drikkelaget, fester og symposion.

De romerske bygninger

De romerske templer

De romerske templer minder i sin opbygning meget om det græske. Det romerske tempel er dog bygget mere effektivt og mindre ressourcekrævende end det græske. Dette kan ses ved brugen af pseudo-peritos, som er nogle falske søjler rundt om cella'en. Det romerske tempel ligger ofte for enden af et torv for at skabe et naturligt blikfang ved torvet. Det romerske tempel står ofte på et podium eller forhøjet på en anden måde.

De romerske teatre

De romerske teatre er på mange måder mere storslået end det græske. Det, der før har været skenen (scenen) hos grækerne, bliver hos romerne udbygget til et fast bygningsværk, som kaldes Scanae frons. Orkestra er her blevet mindre og er kun en halvcirkel. Dette skyldes at selve pulpitum (hvor skuespillerne står) er blevet meget større og bredere hos romerne. Theatron hvor tilskuerne sidder kaldes cavea hos romerne. I senere tid blev stykket mellem Scanae frons og cavea overdækket med et sejl.

Amfiteatret

Amfiteatret ses første gang hos romerne. De er ellipseformede bygninger, der består af tilskuerpladserne (cavae) og selve arenaen. I starten blev disse bygget af træ, men efter nogle forfærdelige ulykker, blev de af sikkerhedsårsager bygget af sten.

Triumfbuen

Triumfbuer blev opført som tegn på en stor krigssejr. Før man kunne opføre den, krævede det tilladelse af kejseren. Feltherren skulle derudover have vundet en retfærdig krig med mindst 5000 faldne fjender. Triumfbuen består af flere dele: Selve buen, attika, som er en mur/overbygning over buen samt diverse relieffer, som viser sejren og feltherrens storhed.

Basilikaen

Basilikaen er en stor hal som består af et hovedskib (hovedbygning), og evt. flere sideskibe. Hovedskibet er det største og højeste skib. Ved hver side af hovedskibet er der en eller to søjlerækker, som er 2 etager høje. Hvis basilikaen har en indgangshal kaldes denne Narthex og en forgård kaldes Atrium. Ved hver ende kan der være en apsis, altså en halvrund bygning. Basilikaen har ofte mindst en apsis.

Termerne

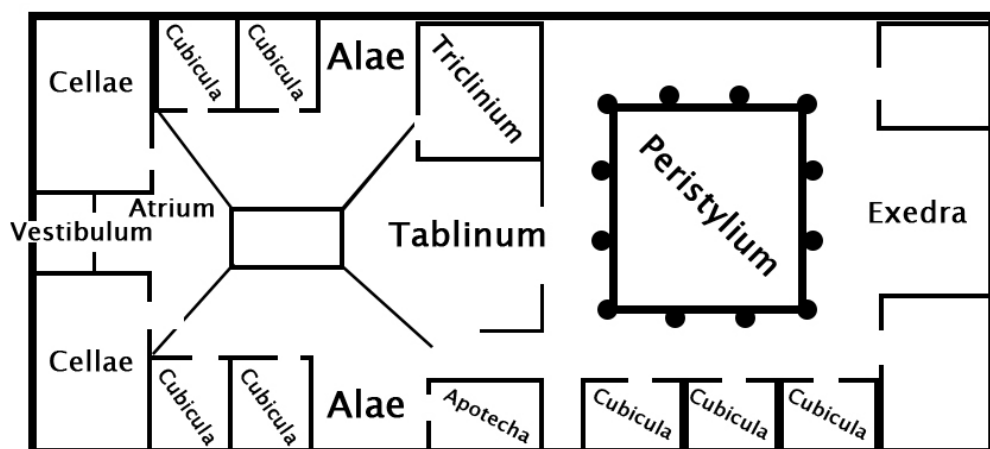
Termerne var store badeanlæg. De var store anlæg, som havde mange forskellige rum og ofte var bygget over varmekilder. Det første rum ved en terme er apodyterium, omklæde rummet. Det første rum, man besøgte derefter, var caldarium, som var varmtvandsbassinet.

Derefter kom Tepidarium, som ofte ikke indeholdt nogle bassiner, men skulle hjælpe med at nedkøle de badende gæster. Efter dette rum kom frigidarium som indeholdt koldt vandsbassiner. Dette rum var det største, og man mener derfor også at det var her man opholdt sig mest. Ofte var der også tilknyttet en palaestra (en sportsplads) så man efter endt aktivitet kunne bade. Nogle badeanlæg var meget store og indeholdt spisesteder, biblioteker og haver.

Det romerske privathus

Der var stor forskel på hvordan man boede i det gamle Rom. De almene borgere boede i lejlighedsblokke kaldet Insulae.

Disse var ofte meget tæt bygget, og selvom de nederste etager måske bestod af beton var flere af de øverste etager bygget af træ. Dette førte til at der nemt kunne opstå slemme brande. De rigere familier boede i et enfamilieshus kaldet domus. De rige privathuse havde nogle faste byggelementer, som kan ses på figuren:

Eksamen

Eksamen

Til eksamenen har man 60 minutter til at forberede sig på et trukket basistekst som højst fylder 1,5 side. Der er derudover en ukendt perspektiverende tekst på op til 5 sider eller et kunststykke inden for det forløb, du har trukket. Selve eksaminationen varer 30 minutter, inklusiv voteringen, hvor det primære fokus under præsentationen skal ligge på basisteksten.

Slagplan

Mangler du en fremgangsmåde har vi er forberedt en skabelon som du kan følge til din eksamen.

Introduktion 5%	Her præsenteres basisteksten. Nævn forfatter, tid og evt. en kort opridsning af stykkets samtid.
Tekstnær analyse 50%	Her analyseres basisteksten. Det er vigtigt at man dokumenterer hvert udsagn med et stykke fra teksten. Du skal ikke være bange for at læse op fra teksten. Det er her du kan prale med din viden om oldtidskundskab-begreber. Hvis du eksempelvis har en tekst fra Homer så læg mærke til ting der relaterer sig til homeriske begreber. Det er vigtigt at bruge de begreber du har lært i oldtidskundskab, og som din lærer har brugt. Ting der kunne tages i betragtning i en analyse er: Handlingen i teksten, personer, samtiden og relevante stiltræk.

Diskussion 25%	Her kommer du til den dybere indsigt i teksten. Hvad er formålet med teksten og temaet? Begreber som Timé eller idé læren er vigtige her. Du kan her vise din indsigt i antikkens tankegang.
Perspektivering 15%	Hvis du har trukket en perspektiverende tekst, er det vigtigt, at du opfatter paralleller mellem antikken og din trukne tekst. Du skal altså lave en diakron komparativ analyse. Hvis du har trukket et kunstværk er det vigtigt at du daterer det, og fortæller om dets betydning. Påpeg de tidsspecifikke kendetegn, som eksempelvis det arkaiske smil eller akantusblade.
Afrunding 5%	Hvis du stadigvæk har tid, kan du afrunde dit oplæg med et pointeret spørgsmål eller en sidste kommentar. Ofte vil din lærer allerede være i dialog med dig ved diskussionen, men ellers er det vigtigt at du giver plads til nogle spørgsmål længere henne i eksaminationen.

Stikordsregister

Symbols

Æneiden 25

Æneiden 25

A

Achilleus 28

Afrodite 13

Afrodite 13

Agape 19

Agnoia 52

Agon 33

Aischylos 34

Akropolis 54

Amfiteatret 73

Anagnorisis 38

Anakronisme 28

Analyse af historiske
værker 21

Apollon 15

Apollonios Rhodios 23

Aporia 47

Ares 15

Argonautertogtet 25

Aristofanes 35

Aristoteles drama
struktur 38

Arkaisk smil 53

Arkitrav 59

Arkitraven 60

Aryballos 54

Asklepios 29

Ataraxia 52

Até 19

Athene 13

Atlas 12

Autopsi 21

B

Barokken 57, 63, 67, 70

Basilikaen 73

Basistekst 9

Begreber 38, 51, 53

Buleuterion 72

Byen/Polis 72

C

Charon 17

D

De fire kardinaldyder 49

De græske guder 12

De græske templer 71

Demeter 14

Demokratiet 42

Den arkaiske periode(ca.
600-480 fvt.) 55,
58, 64, 68

Den deliberative tale 43

Den epideiktiske tale/

lejlighedstalen 43

Den flaviske barok 66

Den græske rundbygning/Tholos 71

De ni tetralogier 49

Den juridiske tale 43

Den klassicistiske stil 66

Den monumentale
arkitektur 62

Den rationelle arkitektur
62

Den romerske periode
(753 fvt. - 476 evt.)
56, 62, 66, 69

Desis 38, 39

Det græske demokrati
10

Det græske privathus 71

Det græske teater 71

Det hippodamiske
system 72

De tre appelformer 44

Det romerske privathus
74

Det romerske teater 73

Det romerske tempel 72

Diakron komparativ
analyse 22

Dialektik 52

Dianoia 52

Digression 27

Dike 19

Dionysos 15
Direkte demokrati 10
Doksa 46
Dorisk orden 58
Do ut des 19
Dædaliske stil 53

E

Eksamen 76
Elenchos 47
Eleos 40
Elysion 18
Epikuræisme 50
Episoder 33
Episteme 47
Epitheton ornans 27
Epos forfattere 22
Epos specifikke begreber 26
Eros 18
Esoteriske og eksoteriske skrifter 50
Ethos 44
Eudaimoni 51
Euripides 34
Exodus 34

F

Fabelvæsener 16
Faglige mål 6
Fobos 40
Formelvers 27
Fronésis 39
Fænomenernes vs. ideernes verden 47

G

Gaia og Ûranos 11
Geison + frise 58, 60
Geometrisk periode(ca. 1050-700 fvt.) 54, 57, 64, 68

H

Hades 13, 18
Handling 24, 25, 26, 35, 36
Hefaistos 15
Heksameter 26
Helios 12
Hellenistiske periode(323-31 fvt.) 56, 62, 65, 69
Helte 28
Hera 13
Herakles 29
Hermeneutik 22
Hermes 15
Herodot 20
Hesiod 23
Hestia 14
Historikere 20
Homer 22
Homerisk lignelse 26
Hulelignelsen 48
Hvad det betyder 7
Hvad du skal kunne på C-niveau 6
Hybris 19
Højklassisk periode(450-400 fvt.) 55, 61, 65,

69

I

Iliaden 24

J

Jonisk orden 59

K

Kaos 11
Kapitælet 60, 61
Kataloger 27
Kathársis 40
Kentaurene 16
Kerberos 17
Kernestof 6
Kildekritik 21
Klassicismen 57, 63, 67, 70
Komedie 37
Komedie-forfattere 35
Kontrapost 53
Kore 53
Kore/Persephone 14
Korintisk orden 60
Kouros 53
Kronos 11

L

Logos 44
Lysis 38
Lysistrate eller kvindernes oprør 37

M

Majeutik 46

Medea 36
Medusa 17
Megaron 54
Menander 35
Mimesis 39
Minos 17
Misogyni 40
Moirai 40
Muserne 17
Mytiske personligheder
17

N

Nemesis 19
Nomos 39
Nymfer 16

O

Odysseen 24
Odysseus 29
Olympen 18
Orientaliserende
periode(700-600
fvt.) 55, 58, 64, 68
Orkestra 41
Ostrakisme 10
Ødipus 31, 36

P

Paian 40
Pan 16
Parabase 33
Parados 33, 41
Pathos 44
Patronymikon 28
Pelops 30

Peripeti 38
Peristyl 54
Perserne 35
Perseus 30
Perspektiverende tekst 9
Physis 39
Pietas 40
Polybios/Polyb 21
Poseidon 13
Prolog 33

R

Rapsode 28
Renæssancen 56, 63, 67,
70
Replikindividualisme
40
Retorikken 42
Rhea 12

S

Satyrerne 16
Satyrspil 32
Selene 12
Senklassisk periode
(400-323 fvt.) 56,
61, 65, 69
Skenen/Scenen 41
Skyerne 37
Slagplan 76
Sofia 51
Sofister 44
Sofokles 34
Sofrosyne 51
Stasimon 34

Stemmeret 10
Stichomythi 39
Stoicisme 50
Søjle 60

T

Tartaros 18
Teatres opbygning 41
Tekster 9
Termene 74
Theatron 41
Theseus 30
Tholos 54
Thukydides 20
Thymos 39
Tidlig klassisk
periode(480-450
fvt.) 55, 61, 65, 68
Timé 40
Titanerne 11
Tragedie-forfattere 34
Tragediens opbygning
32
Triumfbuen 73

V

Vergil 23
Votivgave 53

X

Xenofon 21

Z

Zeus 12

Noteskrivning

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

Tillykke! Du er nået til slutningen af bogen.

Vi håber, at du har kunnet lide den. Hvis du har, kan du bedømme os på

<http://guldbog.dk/trust/>

Forresten... Der er en grund til, at vores bog er præcis 79 sider. 79 er nemlig grundstoffet gulds atomnummer.

God fornøjelse med oldtidskundskab og eksamen, når du engang når dertil